

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 17-07-26100 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר) (עציר)

לפני כב' השופט רענן בן-יוסף, אב"ד
כב' השופטת אירית קלמן ברום
כב' השופט אברהם הימן

מדינת ישראל
ע"י ב"כ עו"ד יעל הראל

המאשימה

נגד

יוסף ברוך (עציר) – הובא באמצעות שב"ס

הנאשם

גזר דין

כתב האישום והכרעת הדין

1. ביום 15 לספטמבר 2019 הורשע הנאשם פה אחד, לאחר שמיעת הראיות, בעבירה על פי סעיף 300(א) בכך שגרם בכוונה למותה של אשתו, דליה ברוך ז"ל (להלן: "המנוחה"), הנאשם חסם את דרכי נשימתה באמצעות הצמדת כרית לפניה בחדר המלון בו התאכסנו, וחנוקה.
2. כתב האישום שהוגש בטרם נכנס לתוקפו תיקון מס' 137 לחוק העונשין, ייחס לנאשם עבירה של רצח בכוונה תחילה לפי סעיף 300(א)(2) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: "החוק") כפי לשונו בעת המעשה ובעת הגשת כתב האישום (להלן: "החוק הקודם"). מועד הרשעת הנאשם היה לאחר 10.7.2019, יום כניסתו לתוקף של תיקון מס' 137 לחוק העונשין. לאור עמדת המאשימה שהרצח לא בוצע בנסיבות מחמירות, הורשע הנאשם כמצוות הוראת המעבר בתיקון לחוק וסעיף 5 לחוק, בדין המקל, בעבירת רצח לפי סעיף 300(א) לחוק, שדינה מאסר עולם כעונש מרבי חלף מאסר עולם, עונש חובה בדין הקודם.

העובדות בתמצית

3. נחזור בקצרה על העובדות שפורטו בהרחבה בהכרעת הדין. בערבו של יום 12.6.2017 בעת שהיית המנוחה והנאשם במלון רנסנס התגלע ויכוח ביניהם, במהלכו הרימה המנוחה את קולה וצעקה ללא הרף. בליבו של הנאשם גמלה ההחלטה להמית את המנוחה. למימוש כוונה זו חסם הנאשם את דרכי נשימתה באמצעות כרית תוך שהוא

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 17-07-26100 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר)

מצמיד את הכרית בחוזקה על פניה באופן שחסם את אפה ואת פיה ומנע אספקת חמצן לאיברים חיוניים וגרם למותה. לאחר מכן ניסה הנאשם לשים קץ לחייו.

4. בהכרעת הדין דחינו את טענת הנאשם כי מותה של המנוחה נגרם בנסיבות טבעיות כתוצאה מתחלואיה ומצאנו לאמץ את חוות הדעת של הרופאים המשפטיים, ד"ר קוגל וד"ר קריספין, אשר התיישבו עם ממצאי זירת האירוע ועם מעשי הנאשם אף כמתואר על ידו. קבענו כי סיבת המוות של המנוחה הינה תשניק כתוצאה מחסימת דרכי נשימתה על ידי הנאשם בכך שהצמיד בחוזקה כרית לפניה. עוד מצאנו כי מכתבי הפרידה שנכתבו על ידי הנאשם משקפים הודאה ברצונו להמית את המנוחה ואת עצמו.

הטיעונים לעונש

5. במהלך ישיבת הטיעונים לעונש שהתקיימה ביום 24 באוקטובר 2019, טרם טיעוני ההגנה לעונש, שבנו וקראנו לנאשם לחזור בו מסירובו למינוי סגור, הצענו לדחות את הדיון ואפשרנו לנאשם להודיענו אם יימלך בדעתו, בדומה לניסיונותינו הקודמים אשר פורטו בהכרעת הדין, מאמצי השכנוע לא נשאו פרי גם בשלב זה. הנאשם הבהיר כי לפני ישיבת הטיעונים לעונש נפגש עם מספר עורכי דין וכי הוא מצוי בקשר עם שלושה עורכי דין אך נותר איתן בדעתו שלא להיות מיוצג על ידי עורך דין וייצג את עצמו.

טיעוני התביעה לעונש

6. המאשימה נשענה בטיעוניה על העובדות שנקבעו בהכרעת הדין ומצאה לנכון להדגיש את העובדה שמותה של המנוחה נגרם כתוצאה מחניקתה, הנאשם היה מודע למעשיו, חזה את התוצאה הקטלנית והתכוון להמית את המנוחה. באשר למתחם, המאשימה התייחסה לעיקרון המנחה בענישה – יש לקבוע עונש ההולם את חומרת המעשה ומידת אשמו של הנאשם תוך התחשבות בערך החברתי שנפגע – קדושת חיי האדם, ובנסיבות הקשורות לביצוע העבירה. באשר למידת הענישה הנהוגה, אנו בתחילת עידן חדש. בענייננו מפנה המאשימה לסעיף 40ט לחוק ומציינת שלא היה תכנון מוקדם לביצוע העבירה. מהטעם הזה לא נטען לעבירת רצח בנסיבות מחמירות אלא לרצח בסיסי. ביחס לנוק שהיה צפוי להיגרם מביצוע העבירה, אין ספק שהתוצאה היתה צפויה באופן אובייקטיבי וגם

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 17-07-26100 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר)

סובייקטיבי כאשר נחסמות דרכי נשימת המנוחה. ביחס לסעיף 40 יב לחוק ישנן נסיבות מיוחדות. מקרה זה הוא יוצא דופן בנסיבותיו לכן המתחם שיוצע הוא חריג שבחריגים ואין בו כדי להצביע על מדיניות ענישה מוצעת מטעם המדינה בתיקי רצח. הנסיבות אשר לגישת המאשימה מקהות את אשמו של הנאשם כוללות את הייאוש המתמשך בטיפול במנוחה שסבלה מבעיות גופניות ונפשיות. הנאשם טיפל במנוחה במסירות במשך 25 שנים וחש שנשא בעול כמעט לבדו. לאחר האירוע ניסה להתאבד תוך בליעת כדורים וחיתוך ורידיו אך נמצא על ידי צוות המלון והובהל לבית חולים. גם מכתב הפרידה מצביע על כוונתו של הנאשם לשים קץ לחייו. ברי לכל כי אין בנסיבות אלה לתת לגיטימציה לביצוע המעשה הנפשע, אך יש בהן כדי להקהות את אשמתו ולאבחוונו כמקרה יוצא דופן שאינו מצדיק הטלת מאסר עולם.

במקרה זה המאשימה מציעה מתחם ענישה שנע בין 20-25 שנים.

באשר לנסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירה, יש לציין שמדובר בנאשם נורמטיבי, ללא עבר פלילי, תוך התייחסות לגילו ומצבו הרפואי. עם זאת יש להדגיש את נסיבות סעיף 40א(4) וסעיף 40א(5), חזרה למוטב ופיצוי על הנזק. במקרה דכאן הנאשם לא לקח אחריות, שינה גרסאות וניסה להרחיק עצמו מסיבת המוות כעולה מהכרעת הדין. לפיכך יוצע למקם את העונש באמצע המתחם ולהטיל על הנאשם גם מאסר על תנאי ופיצוי לבתו היחידה בסכום המקסימום בחוק, 258,000 ₪.

טיעוני הנאשם לעונש

7. כאמור, הנאשם ביכר לטעון בעצמו על פני קבלת ייצוג הולם. הנאשם התייחס למספר נושאים בהכרעת הדין ולאחר מכן סקר את חייה של המנוחה. למנוחה היו חיים טובים עד שעברה ניתוח לכריתת הרחם שלאחריו סבלה מבעיות נפשיות והתקפים לרבות תקיפת קרובת משפחה בשנת 2010. לפני נישואיהם בשנת 1975 שירת הנאשם בסדיר בפיקוד מרכז בתפקידים מיוחדים וקיבל מכתב המלצה מהצבא. לאחר שחרורו הועסק בחברת מוצרי חשמל והוצע לו להיות מנהל שירות ואחר כך שותף. בהמשך הקים חברה משפחתית בה המנוחה היתה שותפה, רכש נכסים והתגורר עם המנוחה בוילת. אמה של

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 17-07-26100 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר)

המנוחה נפטרה ממחלת לב, כל המשפחה סובלת ממחלות לב, המנוחה סבלה מיתר לחץ דם וכולסטרול גבוה, הוא לא ידע על התחלואים האחרים בגופה שהתגלו בדוח הנתיחה. במהלך חייהם המשותפים הוא סיפק למנוחה חיים נוחים, גם בעת שהותם באיסטנבול הם התגוררו במגדל מאובטח מעל קניון, בו ביקרה המנוחה מדי יום ובו ערכה את הקניות השבועיות. המנוחה לא ידעה אף פעם מחסור כספי וחיה חיים טובים.

בשלהי שנת 2016 חלה הנאשם, עבר ניתוח וטיפולים שנמשכו עד תחילת שנת 2017. מעט אחר כך התגלה אצל המנוחה גידול ממאיר אך היא סירבה לקבל טיפול. הנאשם ציין כי היה במצב לא קל וסבל מייאוש מעצמו בלי קשר למנוחה. במהלך מעצרו הוא לא מטופל כראוי, לא מקבל את התרופות שהוא נזקק להם. לראיה הציג לבית המשפט מסמכים הכוללים מרשם תרופות יומיות, מכתב מעורך דין בהקשר לכך שאינו מקבל את התרופות ומכתב שלישי הכולל המלצה משירות בתי הסוהר.

לגבי העונש בקש הנאשם שנסתפק ב-28 חודשי מעצרו שהיו קשים מנשוא, הנאשם גולל בפנינו את תנאי מעצרו הקשים. הנאשם ציין כי אינו רוצה לצאת מהמאסר בשקית זק"א. עוד הוסיף כי במסגרת המעצר סייע בתפקידי חינוך והדרכה, עזר לעצירים. מעצרו מצער את המשפחה.

דיון והכרעה

8. הנאשם הורשע בביצוע רצח בכוונה כמפורט ברישא לגזר הדין. העיקרון המנחה בענישה, בהתאם לסעיף 40ב לחוק העונשין, הנו **עקרון ההלימה**, דהיינו "קיומו של יחס הולם בין חומרת מעשה העבירה בנסיבותיו ומידת אשמו של הנאשם ובין סוג ומידת העונש המוטל עליו".

9. בהתאם לסעיף 40ג(א) לחוק העונשין, יתחשב בית המשפט **בערך החברתי שנפגע** מביצוע העבירה, **במידת הפגיעה בו**, **במדיניות הענישה הנהוגה**, ו**בנסיבות הקשורות בביצוע העבירה** כאמור בסעיף 40ט לחוק. כן מוסמך בית המשפט לשקול נסיבות נוספות הקשורות בביצוע העבירה לשם קביעת מתחם העונש ההולם.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 17-07-26100 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר)

10. קביעת מתחם העונש ההולם מחייבנו לפסוע בתלם שטרם נחרש בפסיקה, טרם נגזרו דינם של מורשעים על פי תיקון מס' 137 לחוק שהינו עול ימים. משכך, לקביעת מתחם הענישה, נבחן להלן את הליכי החקיקה במסגרת התיקון לחוק, התחקות אחר כוונת המחוקק לצד סקירת ענישה נהוגה בעבירות המתה עד כה.

מתחם הענישה

הערכים החברתיים שנפגעו

11. הערכים החברתיים שנפגעו מהעבירה שביצע הנאשם נמנים על ערכי היסוד ובהם שלמות הגוף וקדושת החיים. אלה הערכים הבסיסיים ביותר של חברה מוסרית ומהחשובים שבהם. יש להוקיע כל פגיעה בערכים אלה ולגנותה. נטילת חייו של קורבן חף מפשע בכוונה היא מהעבירות החמורות ביותר בספר החוקים ותוצאתה המתבקשת והמתחייבת היא שלילת חירותו של מבצע העבירה לתקופה ממושכת. בעניין זה פסק בית המשפט העליון כדלקמן:

"השמירה על קדושת החיים - לרבות קביעתה של קדושה זו בהכרת הכול - היא העומדת בראש תכליות הענישה במקום שמדובר בנטילת חיי אדם, ועל בית המשפט לשוות זאת לנגד עיניו בגזורו את הדין בעבירות רצח והריגה. לא בכדי הוצב הדיבור "לא תרצח" בראש הדיברות המבטאים את הכללים הבסיסיים של חיים בחברה מתוקנת, שאין לך מעשה נורא הימנו..."
(ע"פ 746/14 ימר נ' מדינת ישראל, בפסקה 112 (31.5.2016), ע"פ חדד נ' מדינת ישראל, פסקה 2, בעמ' 765 (22.5.96)).

בהקשר זה נפסק ב-ע"פ 3617/13 טייטל נ' מדינת ישראל, בפסקה 66 (28.6.2016) כי:

"עבירת הרצח היא אחת העבירות המתועבות והשפלות ביותר בספר החוקים. קדושת חיי האדם עומדת בראש סולם הערכים החברתיים, וחובתנו לשקף את חשיבותו של ערך זה במידת העונש שתיגזר על העבריין..."

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 17-07-26100 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר)

וכן נפסק ב-ע"פ 3545/18 אשרף קיקס נ' מדינת ישראל, בפסקה 5 (24.2.2019):

"מנקודת מבט מוסרית ומשפטית יש לתת ביטוי לערך קדושת החיים, וזאת לא רק באמצעות הטלת איסור פלילי על פגיעה בערך זה, אלא גם בגזירת העונש המתאים. על העונש להיקבע מתוך ההבנה הבסיסית כי כל אדם הוא עולם ומלואו, ופגיעה בו היא, כשלעצמה, מעשה חמור מאין כמותו."

מידת הפגיעה בערכים החברתיים

12. הנאשם הורשע בגרימת מותה של המנוחה על ידי חניקתה באמצעות כרית שהצמיד אל פניה, חסם את דרכי נשימתה החיצונית ובכך הוביל לתוצאה הצפויה של מותה. במעשיו אלו פגע הנאשם פגיעה יסודית בלב הערכים החברתיים עליהם נועדו להגן הנורמות והאיסורים הפליליים שנקבעו בחוק אשר בהם הורשע הנאשם. שלילת חיי המנוחה בוצעה באופן אכזרי, בלא כל הצדקה ולא בנסיבות של אחריות מופחתת כמשמען בסעיף 301 לחוק, על תת-סעיפיו.

נסיבות הקשורות בביצוע העבירה

13. הנאשם הורשע בכך שגרם למותה של המנוחה בכוונה. קבלנו את עמדת המאשימה שלא ניתן לייחס לנאשם עבירה של רצח בנסיבות מחמירות לפי סעיף 301 לחוק, אלא את עבירת הרצח הבסיסית לפי סעיף 300(א) בלבד.

14. עובר למותה המנוחה סבלה מבעיות רפואיות, גופניות ונפשיות, אשר הכבידו על הנאשם. מתיאוריו עלה כי המנוחה סבלה מהתנהגויות פסיכוטיות ומחלת נפש והטיפול בה לא היה קל בהיותו האדם היחיד אשר דאג לה. גם במועד הרצח המנוחה התנהגה בהיסטריה והנאשם החליט, בצר לו, להמיתה לאחר שקצה נפשו בטיפול בה. ניתן להניח כי על כתפיו של הנאשם היתה מוטלת מעמסה לא קלה אולם אין בקושי בו היה נתון להצדיק את קטילת המנוחה. התקשינו לראות כי יש בנסיבות אלה לכשעצמן להוות נסיבה לקולא. כפי שפורט בהכרעת הדין (בסעי' 65), הדעת סוברת כי היה מקום לאפשר למנוחה לקבל טיפול כזה או אחר.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 17-07-26100 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר)

15. הנאשם הוא אדם בוגר, שירת בצבא, לדבריו אף זכה להערכה, עסק בתפקידי ניהול והשקעות וחזקה כי היה יכול, וצריך היה, להבין את הפסול במעשיו ולהימנע מהם. לא מצאנו כי יש בנסיבות כדי להפחית את חומרת העבירה. בהתאם לקביעתנו בהכרעת הדין, לא מצאנו כי בהתנהגות המנוחה בסמוך לקטילתה התקיים יסוד הקנטור ועל הנאשם היה לשלוט על מעשיו.

16. על אף האמור, המאשימה הכירה בתחושת היאוש של הנאשם אשר הגיעה לשיאה והדבר נלמד גם מניסיונו לשים קץ לחייו. לאחר התלבטות לא מעטה סברנו כי יש בנסיבות המורכבות שלפנינו כדי להפחית, במידת מה, את חומרת אשמו של הנאשם. בהקשר זה גם סברנו כי אין מקום להטיל על הנאשם את העונש המרבי.

17. באשר לאכזריות מעשה הקטילה, הגם שהמתה בחניקה אינה קלה היא, לא מצאנו כי מתקיימת נסיבה לחומרא המתאפיינת באכזריות, אלימות והתעללות של הנאשם בקורבן. בהמשך הדברים נדון ונרחיב בסוגיית האכזריות בעבירות ההמתה.

מדיניות הענישה הנהוגה - והרפורמה בעבירות ההמתה

18. עבירות ההמתה הן החמורות והקשות בספר החוקים ואלמלא נכנס לתוקף התיקון לחוק העונשין היה נגזר על הנאשם עונש מאסר עולם כעונש חובה בהתאם למעשה העבירה בו הורשע. הנאשם הורשע ברצח לפי סעיף 300 (א) אשר בצדו עונש מאסר עולם כעונש מרבי, ולשונו:

300(א) "הגורם בכוונה או באדישות למותו של אדם, דינו – מאסר עולם."

19. סעיף 300 (א) הנו תולדה של תיקון החוק במסגרת הרפורמה שבוצעה בעבירות ההמתה ותחת כנפיו מצויים מקרים (מסוימים) אשר נמנו על מקרי "הריגה", כמשמעה בסעיף 298 לחוק הקודם, בצד מקרים (מסוימים) אשר עלו כדי "רצח", כמשמעו בסעיף 300(א)(2) לחוק הקודם. התיקון לחוק הגדיר מדרג מחודש של עבירות המתה כאשר בצד סעיף 300 (א) נוספו לסימן יי לחוק, סעיף רצח בנסיבות מחמירות, סעיף המתה בנסיבות

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 17-07-26100 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר)

של אחריות מופחתת, וסעיף המתה בקלות דעת לצד עבירת ניסיון לרצח וגרימת מוות ברשלנות. נמקד את הדיון בסעיף 300(א) בו הורשע הנאשם.

20. המחשבה הפלילית המיוחסת לעבירות הבאות בגדרו של סעיף 300(א) הינה אדישות, או כוונה. היסוד הנפשי של **אדישות** אפיין, במקרים רבים, עבירות המתה שחסו תחת סעיף 298 לחוק הקודם אשר בצדו היה עונש מרבי של 20 שנות מאסר. לעומת זאת, היסוד הנפשי של **כוונה** אפיין עבירות המתה אשר נכללו, על פי רוב, במסגרת סעיף 300(א)(2) לחוק הקודם, שדינן מאסר עולם חובה. כך, דינם של מעשי עבירה הנכללים במסגרת סעיף 300(א), כאשר נגזרו על פי החוק הקודם, נע על פני טווח ענישה רחב למדי. במקרים רבים עבירת ההריגה נתפשה כמקרה מוקל של מעשה רצח ובמקרים אחרים עבירת הרצח נתפשה כעבירה בסיסית שבצדה עונש מוחמר (להרחבה על הליקויים בחוק הקודם עיינו במאמרו של פרופ' מ' קרמניצר "הדין הישראלי – הצעה לרפורמה בעבירות ההרג והרצח" (להלן: "ההצעה לרפורמה") אשר צורפה כנספח ג' לדו"ח **הצוות לבחינת יסודות עבירת ההמתה (תשע"א-2011)** (להלן: "דוח הצוות לעבירות המתה") וכן עיינו בהצעת חוק העונשין (תיקון מס' 137), התשע"ט-2019 אשר היוותה למעשה מיזוג של שלוש הצעות חוק: הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 124) (עבירות המתה), התשע"ו-2015 (להלן: "הצעת חוק תיקון 124"), הצעת חוק העונשין (תיקון – עבירות המתה ורשלנות), התשע"ו-2015 והצעת חוק העונשין (תיקון – עבירות רצח), התשע"ה-2015 (להלן: "הצעת חוק תיקון עבירת רצח").

21. שומה עלינו, אפוא, לגזור את דינו של הנאשם בהתאם לחוק – לאחר תיקונו. העבירה בה הורשע הנאשם, המכונה גם "רצח מדרגה שניה" או "רצח בסיסי", לא היתה קיימת בחוק הקודם ועלינו לקבוע מתחם ענישה יש מאין. התלבטנו כיצד להתייחס לענישה שהייתה נהוגה על פי החוק הקודם. מחד גיסא, המחוקק קבע נורמות ענישה חדשות ולכן קיים קושי מהותי להתבסס על ענישה שנהגה על פי הדין הקודם. מאידך לא התעלמנו מהענישה עובר לתיקון החוק, התייחסנו אליה לצורך קביעת העקרונות אשר על פיהם נקבעו גבולות מתחם הענישה דנן.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 26100-07-17 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר)

22. נפנה, בשלב זה, לדיון בהקשר למטרות הענישה ושיקוליה מתוך ההצעה לרפורמה (בעמ' 15-17):

(15-17):

"מן הראוי ליחד דיון קצר לעבירות ההמתה בהקשר הכולל של עבירות ועונשים עליהן. ההתייחסות הנורמטיבית לעבירה אינה עומדת רק לעצמה. היא צריכה להיבחן גם בהקשר הכולל של השיטה. בניית סולם של עבירות ועונשים מתחייבת על-מנת שהשיטה תעמוד במבחן המתאם בין חומרת העבירות לחומרת העונשים ויהיה בה היגיון פנימי.

...

גמול: קשה למצוא תחום מובהק יותר, מזמין יותר, לשיקול הגמולי מאשר עבירות ההמתה. קשה לתאר מקרה בו מחייב הצדק לגמול לעושה על פשעו יותר מאשר על המתת אדם.

...

מניעה כללית: ראוי להביא בחשבון (נוסף להשפעה שלילית אפשרית בתחום ההרתעה) כי שינוי לקולא בענישת המקרים החמורים ביותר של עבירות ההמתה עלול לפגוע במניעה הכללית (אלא אם הוא נעשה במסגרת הפחתה כללית של עונשים, שעלולה להיות בעייתית מבחינה אחרת - תחושה כללית של "התרככות" מול עבריינות, והוא הדין גם בפרקטיקה של ענישתן בפועל הנתפשת כמקילה). זאת, בייחוד אם נכונה ההשערה כי הציבור רואה בענישה ביטוי לחשיבות הערך המוגן. כמו בגמול, עולה גם כאן חשש שהתמקדות בשיקולים אלה תשכיח מן הלב את השיקולים הנוגעים לעושה, וחשיבות מיוחדת נודעת לעקרון המידתיות, שנועד להבטיח אי הפרזה.

...

מניעה אישית: בהבדל מתפישות הענישה הקודמות, החשש כאן הוא קודם כל הפוך: שמא תביא ההתמקדות בעושה, ביחוד בשיקומו, להתחשבות מופרזת בשיקול המניעה האישית דווקא לקולא על חשבון שיקולי הענישה האחרים. קל להיווכח בכך שלא ניתן לראות בשיקול זה חזות הכל. כאשר נתפש בכף רוצח שנים רבות מאד לאחר שרצח, וכל שנותיו שחלפו מאז מעידות בו כי היה מאז לאזרח חיובי ומועיל, כלומר ששיקם את עצמו למופת ולא נשקפת ממנו כל סכנה, לא יצדיק הדבר הימנעות מעונש. באופן כללי יותר, ניתן להצביע על כך ששיעורי החזרה להרע בקרב

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 17-07-26100 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר)

נידונים על רצח והריגה הוא יחסית נמוך מאד. נתון זה מתיישב
יפה עם אופיים של רוב מעשי ההמתה כמתרחשים על רקע של
קונפליקט בין-אישי..."

23. טרם יישום הרפורמה בעבירות ההמתה ושינוי מדרג העבירות, עורר החוק הקודם קושי
במצבים שבהם עבירת הרצח הייתה רחבה יתר על המידה והחילה עונש מאסר עולם
חובה, מבלי שנותר שקול דעת בידי בית משפט בגזירת העונש. מנגד, אותה עבירת רצח,
לא חלה על מעשים שתויגו כ"הריגה" על אף שדרגת חומרתם היתה בדרגה העליונה של
עבירות ההמתה (ר' דו"ח הצוות לעבירות המתה, בעמ' 5). הנאשם הורשע בהתאם לדין
המקל על פי בחינת מלוא ההסדר הקבוע בחוק (ר' הכרעת הדין לעניין הוראות המעבר).
גם לאחר תיקון החוק, עודנו שרויים במצב דברים שבו סעיף 300(א) כורך יחדיו מעשי
עבירה בדרגות שונות, אלא שברצח בדרגה זו לבית משפט שיקול דעת בגזירת העונש
בהתחשב במכלול הנסיבות על פי עקרונות הענישה ושיקוליה.

24. נעיר כי החוק כיום מאפשר ואף מכוון, בנסיבות המתאימות, לגזור עונש חמור יותר עבור
מעשים שהיו בעבר בבחינת "הריגה" לעומת מעשים שהיו בעבר בבחינת "רצח בכוונה
תחילה", כדוגמת המקרה אשר בפנינו.

רוחב מתחם העונש ההולם

25. מטבע הדברים, לרוחב המתחם ישנה השפעה מכרעת על העונש שייגזר על הנאשם. ערים
אנו לכך כי קביעת מתחם רחב יתר על המידה עלולה שלא לעלות בקנה אחד עם עקרון
ההלימה. בהקשר זה קבע בית המשפט העליון ב-רע"פ 3677/13 אלהרוש נ' מדינת
ישראל, בפסקה 30 (9.12.2014):

"אמת-מידה שעשויה לסייע בקביעת רוחב המתחם היא הקשר
שבין סוג העבירה לבין מידת ההתחשבות שבית המשפט נוהג
להקנות לנסיבותיו האישיות של הנאשם. ישנן עבירות שבהן
נטייתם של בתי המשפט להתחשב בנסיבותיו האישיות של
הנאשם קטנה יותר, כגון עבירות סמים, בהן מידת הפגיעה בערך
המוגן היא רבה וכך גם מידת האשם שדבק בעבריין".

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 17-07-26100 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר)

26. בהקשר זה נקבע בספרות המשפטית כי "הגדרה צרה מדי של המתחם עלולה לפגוע בעקרון האינדיבידואליזציה בענישה, המחייב התייחסות פרטנית לכל נאשם ונאשם. נמצא אפוא שרוחב המתחם צריך להיות צר באופן שיאפשר מתן ביטוי הולם וממשי לחומרת העבירה ולאשמו של הנאשם, ובו בזמן הוא צריך לאפשר התחשבות בנסיבות שאינן קשורות לביצוע העבירה והתאמת העונש למידותיו האישיות ולנסיבותיו הפרטניות של הנאשם" (יניב ואקי, יורם רבין, "הבניית שיקול הדעת השיפוטי", הפרקליט, נב (תשע"ג) 430-429).

הרף התחתון של מתחם העונש

27. אחת הגישות אשר קיבלה ביטוי בפסיקת בית המשפט העליון, דגלה בעיקרון שלפיו נקודת המוצא בענישת עבריינים אשר גרמו לשלילת חיי אדם היא העונש המרבי ממנו מפחיתים לפי הנסיבות (ראו בהפניות בהמשך). במסגרת הבניית שיקול הדעת השיפוטי בענישה נפנה תחילה לקביעת רף תחתון למתחם הענישה ההולם. לצורך אינדיקציות לקביעת גבול המתחם הסתייענו בהצעה לרפורמה, בדו"ח הצוות לעבירות המתה, בהצעות החוק וכן בניתוח הפסיקה. נוסף ונציין כי במסגרת ההצעה לרפורמה (בעמ' 22) צוין כי: "השיקול העיקרי גם של רוצחים מחושבים ומתכננים הוא הסיכוי להתחמק מעונש ולא גובה העונש".

היעדר עונש מזערי

28. החוק אינו כולל עונש מזערי בעבירת הרצח, אולם מצאנו מקום לדון בעמדות השונות בסוגיה זו בהקשר לקביעת מתחם העונש הראוי. במאמר מוסגר נציין כי, ככלל, הרף התחתון של מתחם הענישה לא יהיה נמוך מהעונש המזערי, ככל שזה קיים (ע"פ 1288/17 מדינת ישראל נ' אבשלום שנהר, פסקה 23 (3.10.2017)).

בהצעת חוק תיקון עבירת רצח צוין (בעמ' 6) בהקשר לצמצום עבירת ההריגה כי: "עקב צמצומה האמור של העבירה מוצע להפחית את העונש הקבוע בצדה לחמש-עשרה שנות מאסר. מקרים בהם גזר בעבר בית המשפט עונש החמור מחמש-עשרה שנות מאסר בפועל

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 17-07-26100 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר)

הם מקרים אשר ייכללו, על פי ההצעה, בגדר עבירת הרצח מדרגה שנייה", באופן שמצביע על ההנחה כי הענישה הנוהגת, במקרים הנכללים במסגרת סעיף 300(א), גבוהה מ-15 שנות מאסר.

29. נושא עונשי מינימום נדון בדו"ח הצוות לעבירות המתה (בעמ' 20), ועמדת הצוות קיבלה ביטוי כהאי לישנא:

"במהלך הדיונים הועלתה האפשרות לקבוע עונש מינימום בצד עבירת הרצח. אמנם, ככלל, משרד המשפטים מתנגד לקביעת עונשי מינימום, אשר אינם מאפשרים התחשבות בכל מקרה לפי נסיבותיו. ואכן, בהצעת החוק הממשלתית בנושא הבניית שיקול הדעת השיפוטי בענישה, הוצע לאמץ מודל אחר המבוסס על עונשי מוצא, ולא על עונשי מינימום. יחד עם זאת, חברי הצוות התלבטו האם עקב ייחודיותה וחומרתה היתרה של עבירת הרצח וחשיבות הערך של חיי אדם, יש מקום לסטות מהמדיניות הכללית לגביה ולקבוע במסגרתה עונש מינימום. בסופו של דבר, הוחלט שאין מקום להמליץ על קביעת עונשי מינימום בעבירת הרצח, וזאת מכמה סיבות: ראשית נטען, כי קיימת נטייה בפסיקה להטיל עונשים הקרובים מאוד לעונש המינימום, דהיינו לראות בעונש מינימום עונש מוצא. נטייה כזו תיצור מצב בלתי רצוי בענייננו. מנגד קיים חשש, שעל מנת להימנע מן התוצאה האמורה, תהיה נטייה לקבוע עונשי מינימום חמורים במיוחד. מצב דברים זה ייצור את הבעייתיות ההפוכה – חומרת עונשי המינימום תהיה רבה מדי ותשקף החמרת יתר."

גם עמדת הסנגוריה הציבורית (בדו"ח הצוות לעבירות המתה, בעמ' 65), היתה חד-משמעית כנגד קביעת עונשי מינימום מהטעמים שלא ניתן לצפות את הקשת המלאה של המקרים, יש לאפשר לבית המשפט להטיל את העונש הצודק ואין להצר את שיקול הדעת השיפוטי תוך הענקת כוח עודף לתביעה.

ענישה נהוגת בעבירות "הריגה" בחוק הקודם ביחס לרף תחתון

30. עבירת הרצח בסעיף 300(א) החדש עשויה להיתפס כחמורה יותר מעבירת ה"הריגה" בסעיף 298 לחוק הקודם, ולהצדיק קביעת רף תחתון של 20 שנות מאסר כמידת העונש

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 17-07-26100 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר)

המרבי של סעיף 298. אולם התיקון לחוק נועד, בין היתר, לשנות את היקפה הרחב (יתר על המידה) של עבירת ההריגה, ולסווג את המעשים לפי דרגות חומרתם. באופן זה, המחוקק החמיר בענישה המרבית של מעשי הריגה שבוצעו ביסוד נפשי של אדישות, **"המבטא זלזול מובהק והתנכרות קשה וחמורה לערך של חיי אדם, שבעטיים מעשה ההמתה הוא מעשה חמור מובהק"** (הצעת חוק תיקון 124, בעמ' 169).

משכך, מעשי המתה מסוימים אשר בעבר היוו הריגה עשויים לעלות כדי רצח (ואף רצח בנסיבות מחמירות) על פי החוק בנוסחו הנוכחי ואין לקבוע על בסיסם רף ענישה מינימלי בגובה העונש המרבי שחל על סעיף 298 בחוק הקודם, שעה שבמסגרת הרפורמה המחוקק מיקם עבירות הריגה מסוימות גבוה יותר במדרג העבירות והלכה למעשה החמיר את עונשם המרבי באופן משמעותי.

לצרכי השוואה, נסקור להלן מספר מקרי "הריגה" שבעובדותיהם יש קווים דומים למקרה שלפנינו, לא מצאנו מקרה דומה בנסיבותיו וננסה להשליך ממקרים בעלי דמיון מסוים בלבד:

ע"פ 70/04 פוריאדין נ' מדינת ישראל (19.1.2006) בית המשפט העליון אישר את הרשעת המערער בהריגה של אשתו המנוחה ואת גזר דינו שכלל 19 שנות מאסר מהן 17 בפועל, לאחר שהכה את המנוחה לאורך זמן, בעוצמה רבה אשר גרמה לקריעת המעיים ונזקים פנימיים קטלניים. כאן המקום לציין את עמדת כב' השופט חשין:

"ואני אין לי מנוח. מה טעם מורה אותנו החוק כי עבירה שעבר המערער עבירת הריגה היא ולא עבירת רצח? והרי בלשון בני אדם נוכל בנקל לתאר את מעשהו של המערער כמעשה רצח. אכן, לא רצח מדרגה ראשונה - כמעשה רצח של שכיר לרצח - ואולם מה-טעם לא רצח מדרגה שניה? ...

מעשהו של המערער היה חמור ממעשה של הריגה. אפשר ראוי לשקול תיקון בחוק, ומעשה שהוא, למעשה, מעשה רצח - יכונה בשם ובתואר רצח, ולו רצח מדרגה שניה."

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 17-07-26100 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר)

ב-ע"פ 1456/01 חדד נ' מדינת ישראל (22.10.2001) נדחה ערעור על חומרת עונש מרבי של 20 שנות מאסר שהושתו על המערער אשר הורשע בהריגה לאחר קטטה ודקירת המנוח אשר קרס והתבוסס בדמו. וכך פסק כב' השופט טירקל, בפסקה 4:

"כאשר זה המצב אין אנו פטורים עוד מלהתוות קווים לרמת הענישה הראויה שבגדרם יש לנקוט את הגישה המחמירה, לאמור הגישה הרואה בעונש המרבי את נקודת המוצא שממנו מפחיתים לפי נסיבות המקרה, נסיבותיו האישיות של העבריין, תדירותה או נדירותה של העבירה, הרתעת עבריינים בכוח ועוצמת הסלידה ושאת הנפש של החברה.

...

חיי אדם הם ערך מקודש בחברתנו. המעשה שעשה המערער הוא ביטוי קיצוני של זלזול בערך זה. עליו, ועל עוברי עבירה כמותו, לשאת בעונש המרבי הקבוע בחוק, אלא אם נמצא צד זכות המצדיק הקלה בעונש. כזה לא נמצא למערער."

ב-ע"פ 1076/15 טווק נ' מדינת ישראל (7.6.2016) נותר על כנו עונש של 18 שנות מאסר בפועל, מאסרים מותנים ופיצוי כספי, לאחר שהוגש כנגד הנאשם כתב אישום בעבירת רצח בת-זוגו לשעבר, והרשעתו בהריגתה במסגרת הסדר טיעון. (הערעור כלל דיון רחב בסוגיית הפיצויים ובעקבותיו התנהל דנ"פ, ראו להלן בפסקת הפיצויים).

ב-ע"פ 8332/05 איסקוב נ' מדינת ישראל (26.7.07) נדונה פרשה מצערת של ויכוח בין שני נהגים שגלש לפסים אלימים במהלכם הותקף הנאשם. האירוע הסתיים בתוצאה קטלנית שבה ירה הנאשם בנהג שתקפו לפניו כן. המערער הורשע ברצח ונדחתה טענתו להגנה עצמית. בית המשפט העליון המיר את עבירת הרצח בעבירת הריגה על יסוד ניתוח "דיני ההתגרות" ותוך התייחסות לרפורמה הנדרשת בעבירות ההמתה (שם, בפסקה 24-25 לפסק דינו של כב' השופט א' א' לוי, ובפסק דינה של כב' השופטת ארבל). בהתאם לתוצאת הערעור, הוחזר התיק לבית המשפט המחוזי אשר גזר על הנאשם 17 שנות מאסר מהן 15 בפועל (ת"פ (חי') 250/02 מדינת ישראל נ' איסקוב (12.11.07)).

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 17-07-26100 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר)

ב-ע"פ 7179/14 טוויל נ' מדינת ישראל (22.11.2015) קוצר עונשו של נאשם שהודה בעבירת הריגה ושיבוש מהלכי משפט (במסגרת הסדר טיעון) לאחר שבכתב האישום המקורי יוחסה לו עבירת רצח בעקבות תקיפה אלימה של המנוח. לאחר שנקבע כי "נטילת חיי אדם בידי זולתו היא מן החמורות שבעבירות, ומצריכה ענישה מרתיעה ומכבידה", נגזרו על הנאשם 19 שנות מאסר בפועל, מאסר מותנה ופיצוי הורי המנוח בסך 200,000 ₪. בית המשפט העליון קיבל את הערעור ולאחר התחשבות בנסיבות לקולא ובהן הודאת הנאשם, נטילת אחריות, ומתוך שיקולי שיקומו, מיקם את עונשו שלא ברף העליון של המתחם וקיצר את עונשו ל-17 שנות מאסר בפועל תוך הותרת יתר רכיבי העונש על כנם.

ב-תפ"ח (ת"א) 1075/08 מדינת ישראל נ' קרוצקוב (20.12.09) (להלן: "עניין קרוצקוב") הורשעה הנאשמת בהריגה לאחר שבמסגרת הסדר טיעון הומרה העבירה שבגינה הועמדה לדין בתחילה מרצח להריגה. הושתו עליה 14 שנות מאסר מהן 12 בפועל. הנאשמת רחצה את בנה המנוח בן ה-4, משסירב לצאת מהגיגית, אחזה בראשו והטביעה אותו בכח במימי הגיגית, עד שמת. בית משפט אישר את הסדר הטיעון תוך סקירת נסיבות חייה הקשות של הנאשמת. נעיר כי על פי סעיף 301א(א)(8) כאשר הקורבן הוא חסר ישע או קטין בנסיבות הסעיף, תגלם כיום המתה באדישות עונש מאסר עולם כעונש חובה נוכח הנסיבה המחמירה. וכן נציין שבית המשפט בגזירת העונש כיבד את עסקת הטיעון.

ב-תפ"ח (ת"א) 1030/04 מדינת ישראל נ' פלוני (6.7.04) (שהוזכר בעניין קרוצקוב), דובר באב מבוגר שדקר את בנו בחזהו וגרם למותו, הוא הואשם בעבירת רצח שהומרה לעבירת הריגה, והוטל עליו עונש מאסר לתקופה של 5 שנים ושנתיים מאסר על תנאי, זאת לאחר שהוא פעל בנסיבות קשות של אלימות חוזרת ונשנית של הבן המנוח כלפי הוריו.

במקרים נוספים נגזרו אף עונשים קלים מאלו, ראו למשל ב-ע"פ 6353/94 בוחבוט נ' מדינת ישראל (14.8.95) בית המשפט העליון הפחית את העונש מ-7 שנים ל-3 שנות מאסר בפועל.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 17-07-26100 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר)

המשותף למקרים האחרונים שהוזכרו שעבירת הרצח הומרה לעבירת הריגה, מצבם המורכב של הנאשמים, המניע לרצח שנבע מתוך מצוקה אישית. אלא שעומק המצוקה שונה והיכולת של הנאשם במקרה שלנו למצוא פתרון אחר למצוקתו מחייבת החמרה עם הנאשם מרף הענישה שתואר במקרים אלו.

המתה בנסיבות של אחריות מופחתת וסעיף "עונש מופחת" בחוק הקודם

31. סעיף 301 ב לחוק כולל מקרי עבירה של המתה בנסיבות של אחריות מופחתת, בגינם עונשים מרביים של 15 ו-20 שנות מאסר. המקרים מגלמים דרגת ענישה פחותה בשל נתונים הקשורים למעשה או לעושה. רוב המקרים באו בגדר סעיף 300א לחוק הקודם, אשר העניק לבית המשפט סמכות להשית ענישה קלה מעונש מאסר עולם, ללא הגדרת עונש מרבי. מדובר במקרים מסוימים שכללו חריגה מועטה ממספר סייגים לאחריות פלילית או כאשר הנאשם היה נתון במצוקה נפשית קשה עקב התעללות חמורה ומתמשכת.

32. מקרה הרצח שבפנינו אינו נמנה על המקרים שבהם קיימת אחריות מופחתת, והדיון בהם נועד להוות "איתות" לגבולו התחתון של מתחם הענישה. על כן, נסקור מספר מקרי רצח (מתקופת החוק הקודם) בהם יושם עונש מופחת ממאסר עולם:

ב-ע"פ 3321/16 הברה נ' מדינת ישראל (22.2.2018) קיבל בית המשפט העליון את הערעור והשית על המערער עונש מופחת של 20 שנות מאסר, חלף מאסר עולם, בגין רצח אכזרי במכות פטיש בנסיבות בהן סבל המערער מהפרעה נפשית חמורה. פסק הדין מפנה ל-ת"פ (י-ם) 312/98 מדינת ישראל נ' מיכאלי, פסקה 8 (14.5.2007) הכולל סקירה של רמת הענישה הנהוגה בכגון דא, הנעה בין 10 ל-25 שנות מאסר כאשר "הממוצע" נע בין 17-20 שנות מאסר. (בעניין מיכאלי עצמה הוגש ערעור על הרשעה ברצח, התיק הוחזר לבית המשפט המחוזי לגזירת עונש מופחת והוגש ערעור נוסף על חומרת העונש, אשר יסקר מיד להלן).

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 17-07-26100 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר)

ב-ע"פ 5737/07 מיכאלי נ' מדינת ישראל (6.3.2008) קיבל בית המשפט העליון את הערעור וגזר על המערערת 20 שנות מאסר בפועל, לאחר שגרמה למותו של אדם ברירות אקדח, וירתה גם בשלושה אחרים אשר נפגעו פגיעות חמורות, בעודה נתונה להפרעות נפשיות חמורות. בגין הרצח הוטלו 15 שנות מאסר ובגין ניסיונות הרצח ויתר העבירות 12 שנות מאסר בחפיפה חלקית כאמור.

ב-תפ"ח (חי') 14-11-24347 מדינת ישראל נ' אמסלם (18.4.2016) הורשע הנאשם בעבירה של רצח בכוונה תחילה, שוד בנסיבות מחמירות וקשירת קשר לביצוע פשע לאחר שמיעת ראיות, במסגרת עסקת טיעון שכללה עתירה של הצדדים להטיל על הנאשם עונש מופחת של 24 שנות מאסר. בית המשפט ציין בשולי גזר הדין כי "נסיבותיו המיוחדות של המקרה ומצבו הנפשי של הנאשם שהביאו למעשה הנורא, מצדיקים מציאת איזון בדרך של ענישה מופחתת".

קביעת הרף התחתון

33. בכל רצח, מעצם טיבו, קיימת מידת אכזריות אולם במקרה זה הנאשם לא הורשע ברצח בנסיבות מחמירות ובפרט לא "באכזריות מיוחדת, או תוך התעללות גופנית או נפשית בקורבן" (כהגדרתם בסעיף 301א(7) לחוק). עם זאת אופי המעשה וצורת ההמתה על ידי חניקת המנוחה אינם מהקלים כלל ועיקר. על הנאשם היה להימנע מביצוע המעשה, עמדו בפניו דרכים אחרות להתמודד עם קשייו, אך הוא בחר להמית את המנוחה. ודוק, לא עומדות לזכותו של הנאשם נסיבות של אחריות מופחתת, אין המדובר בהמתה בעלת מאפיינים הומניטריים וכיוצא באלה (בהם לא נדון), ואין מדובר אף בהמתה מתוך קנטור סובייקטיבי בלבד שאינו עומד במבחן הקנטור האובייקטיבי, או המתה בעקבות מקרים נוספים שלא זכו להקלה במסגרת ענישה מופחתת בסעיף 300א בחוק הקודם, כגון המתה בעקבות קונפליקט מתמשך או המתת אדם המונעת על ידי בקשתו (עיינו: בהצעה לרפורמה, בעמ' 5-6).

34. סבורים אנו כי מעשה העבירה בענייננו אינו בהכרח חמור מכל מעשה שתויג כ"הריגה" בחוק הקודם, ובפרט לאור החוק לאחר התיקון. בד בבד, דעתנו כי ניתן לראות בפסיקת

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 17-07-26100 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר)

"עונש מופחת" שנהגה על פי החוק הקודם ובדומה, בהוראות החוק לאחר התיקון, הנוגעות לענישה בנסיבות של אחריות מופחתת – כאינדיקטור לרף התחתון של מתחם הענישה בענייננו.

35. על יסוד כל האמור ולאחר ששקלנו בדבר, באנו לכלל דעה כי למעשה העבירה שביצע הנאשם, רצח בכוונה, בנסיבות ביצוע הרצח, בייאושו של הנאשם, רצונו לשים קץ לחייו ובקורטוב הרחמים שליווה את מעשה הרצח בכך שהסתלקותו מהעולם תותיר את המנוחה ללא סיוע ולמעשה ללא אפשרות לחיות, הננו קובעים כי גבולו התחתון של מתחם הענישה הראוי למעשה העבירה שביצע הנאשם הוא 18 שנות מאסר בפועל.

הרף העליון של מתחם העונש

36. עונש של מאסר עולם היה עונש חובה בעבירת רצח בחוק הקודם ונותר עונש חובה בעבירת רצח בנסיבות מחמירות. במסגרת התיקון הוחלט כי מאסר עולם הוא עונש אפשרי גם בעבירת הרצח הבסיסית, בה הורשע הנאשם. כך נכתב בדו"ח הצוות לעבירות המתה (בעמ' 16):

"לאחר דיונים בנושא ושמיעת העמדות השונות, בהן עמדת ארגוני הנפגעים, ממליץ הצוות להותיר את עונש מאסר העולם כעונש מרבי לעבירת הרצח. הצוות סבור כי מבחינת התיוג והמסר שהוא מגלם, העונש של מאסר עולם הוא עונש ראוי כעונש מרבי בגין רצח. הוא מבטא את החשיבות המיוחדת של ערך חיי האדם, החומרה המיוחדת שבקיפוחם וההוקעה החברתית הראויה למעשה ולעושה."

37. יחד עם זאת, לאחר התיקון לחוק, בית המשפט אינו כבול עוד לעונש החובה בעבירה בה הורשע הנאשם. התיקון לחוק מאפשר לבית המשפט לגזור עונש קצוב בשנים עד 30 שנות מאסר והמחוקק ביקש להעניק לבית המשפט את הגמישות לעשות כן כאשר עסקינן ברצח שאינו בדרגה החמורה ביותר. בהתאם, קובע סעיף 311א לחוק כי:

311א "על אף הוראות סעיף 41, בעבירה לפי סימן זה שדינה מאסר עולם ולא נקבע שהוא עונש חובה, רשאי בית המשפט להטיל מאסר עולם לתקופה

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 17-07-26100 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר)

**בלתי קצובה או מאסר לתקופה שלא תעלה על
שלושים שנים.**

38. בין הגורמים לתיקון החוק ניתן למנות את ההיקף הרחב של עבירת הרצח בדיון הקודם אליו נכנסו גם מקרים שאינם בדרגת האשמה החמורה ביותר. על פי הצעת חוק תיקון 124 (בעמ' 169): **"עבירת הרצח בנוסחה המוצע נועדה לחול על המקרים החמורים של המתת אדם, אך לא על המקרים החמורים ביותר"**. המקרים החמורים ביותר מקומם על פי רוב צפוי להיות במסגרת עבירת הרצח המוחמרת, הכוללת אחת עשרה נסיבות מחמירות, בהן "אכזריות מיוחדת" או תוך התעללות בקורבן. היקפו של המונח "אכזריות" עשוי להיות רחב מדי ובהקשר צוין בדו"ח הצוות לעבירות ההמתה (בעמ' 13):

"... מונח זה זכה לביקורת בארה"ב בשל עמימות. כדי להתמודד עם הסתייגות זו, סוכם כי הנסיבה תכלול את הביטוי "אכזריות מיוחדת" המגלם דרישה לאכזריות החורגת ממעשה הרצח ה"שגרתי". יש להניח, כי בתי המשפט ידעו לאתר את ההתנהגויות שהן אכזריות במיוחד ולא יכללו בקטגוריה זו מקרים אחרים."

בהצעת חוק תיקון 124 (בעמ' 172) הוסבר עוד כי הביטוי "אכזריות מיוחדת" מגלם "דרישה לאכזריות החורגת מזו הגלומה בעצם מעשה ההמתה".

39. לצרכי השוואה, נסקור להלן מספר מקרי רצח בגינם הושת מאסר עולם. דומה כי דרגת חומרתם גבוהה ממעשה הנאשם (שמא אף עולה כדי אכזריות מיוחדת, אך לא נתעמק בסווגם שכזה):

ב-ע"פ 1769/14 **סועאד נ' מדינת ישראל** (27.1.2016) נדחה ערעור בעקבות הרשעה ברצח המנוח בדקירה לנגד עיני אשתו ובתו הקטינה.

ב-ע"פ 1426/12 **מוזפר נ' מדינת ישראל** (16.1.2014) נדחה ערעור של מערער ששיסף את גרונה של אשתו ודקר אותה ובעקבות כך גרם למותה.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 17-07-26100 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר)

ב-ע"פ 341/82 בלקר נ' מדינת ישראל (3.12.86) נדחה ערעורו של מערער אשר השליך את אשתו מחלון דירתם בקומה הרביעית, לאחר שקודם ניסה להציתה.

קציבת עונשי מאסר עולם

40. עד לחקיקת חוק שחרור על-תנאי ממאסר, תשס"א-2001 (להלן: "חוק שחרור על תנאי")

נקצבו עונשי מאסר עולם על ידי החלטת נשיא המדינה מתוקף סמכותו הקבועה בסעיף 11(ב) לחוק-יסוד: נשיא המדינה, לרוב לתקופה של 24 שנים (ר' בהצעה לרפורמה, עמ' 4) ולאחר חקיקתו נקבע שהתקופה שתמליץ ועדת השחרורים לא תפחת מ-30 שנים. יש להניח כי בדומה לנהוג, עונשי מאסר עולם יקצבו לתקופות סביב 30 שנים (השוו למשל: עונשו של נאשם שנקצב ל-30 שנים ובהמשך ל-28 שנים ב-מ"ח 3139/13 רחמיאן נ' מדינת ישראל (25.5.2014) ובמקרה אחר עונש שנקצב ל-30 שנים ב-בג"ץ 849/00 שץ נ' שר המשפטים (1.8.2002) ועונש שנקצב ל-32 שנים אך החנינה לא אושרה על ידי שר המשפטים, ב-דנג"ץ 219/09 שר המשפטים נ' ניר זוהר (29.11.2010)). נציין כי עלול להיווצר תרחיש, לפיו הטלת עונש שאינו מרבי בעבירת רצח בסיסית (למשל 28 שנות מאסר) עלול להיות חמור יותר מעונש של נאשם אחר שנגזר עליו מאסר עולם שנקצב על ידי נשיא המדינה ל-25 שנים, למשל (ר' לדוגמא עניין דלאל דאוד להלן).

41. בהקשר זה נעיר כי סעיף 5 לחוק שחרור על תנאי מסמיך ועדת שחרורים מיוחדת לשחרר על תנאי אסיר עולם שריצה לפחות שני שלישים מעונשו הקצוב. למען הסר ספק, ענייננו מתמקד בעונש שנקצב (ולא בשחרור המוקדם). כך נקצבו (ולבסוף קוצרו) העונשים במקרים הבאים:

ב-ע"פ 8100/98 סימונה מורי נ' מדינת ישראל (5.4.2001) נדחה ערעורה של סימונה מורי ביחד עם ערעורו של שותפה ג'ון ולנסיה, אשר הורשעו ברצח בעלה המנוח ב-14 דקירות סכין ציד. עונשה של מורי נקצב בהמשך ל-28 שנים בעוד שעונשו של ולנסיה נקצב ל-30 שנים (רע"ב 3408/06 ולנסיה נ' שרות בתי הסוהר (5.11.06), ע"א (מרכז) 9369-07-09 מורי סימונה נ' שירות בתי הסוהר (12.11.09)). (לאור החלטת ועדת השחרורים ועל רקע של אלימות במשפחה, מורי שוחררה בחודש ספטמבר 2019 לאחר ריצוי 22 שנות מאסר).

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 17-07-26100 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר)

ב-מ"ח 4990/14 דלאל דאוד נ' מדינת ישראל (28.4.2015) נדחתה בקשה למשפט חוזר בו עתרה המבקשת להמיר הרשעתה ברצח בעלה המנוח בעבירת הריגה, ולחלופין, להשתת עונש מופחת על רקע היותה אשה מוכה. עונשה נקצב מספר פעמים והועמד לבסוף על 25 שנים. (דאוד שוחררה בחודש יוני 2019 לאחר ריצוי 18 שנות מאסר).

קביעת הרף העליון

42. הנסיבות שבהן הנאשם הורשע בעבירה לפי סעיף 300(א) לחוק לאחר שביצע רצח בכוונה, כפי שפורטו לעיל, הן חמורות אולם יש חמורות מהן - בתוך מסגרתו של סעיף 300(א), וזאת גם על פי מקרי עבר שתוארו בסקירות הפסיקה לעיל.

43. על יסוד מכלול השיקולים, אנו סבורים כי יש לקבוע את גבולו העליון של מתחם הענישה על 24 שנות מאסר בפועל כך שמתחם העונש ההולם נע בין 24 – 18 שנות מאסר בפועל.

גזירת העונש

44. גזירת העונש המתאים לנאשם תתבצע, ככלל, בתוך מתחם הענישה. לשם כך יתחשב בית המשפט בנסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירה כמפורט בסעיף 40 לחוק. כמו כן בית המשפט רשאי להתחשב בשיקולי הרתעה אישית והרתעת הרבים. בית המשפט רשאי לחרוג ממתחם העונש לקולא – משיקולי שיקום הנאשם ולחומרא – משיקולי הגנה על שלום הציבור וכן ניתן להתחשב בנסיבות נוספות לשם גזירת העונש המתאים לנאשם מתוקף סעיף 40 לחוק.

45. לא מצאנו כי מתקיימות נסיבות המצדיקות מתן משקל בכל הקשור לגילו של הנאשם, הגם שאינו אדם צעיר, או להשלכות העונש על הנאשם או על משפחתו.

46. הנאשם כפר באישום, התפתל ומסר גרסאות לא אחידות במהלך חקירותיו ועדותו (ר' למשל בסעי' 42 ו-55 להכרעת הדין) וביקש להרחיק עצמו מביצוע מעשה העבירה.

47. בטיעוניו לעונש הנאשם סקר את דרך חייו תוך שהציג עצמו כאדם מצליח ומוערך ותיאר את חייהם שלו ושל אשתו המנוחה כחיי רווחה. בתוך כך, הנאשם סיפר כיצד חלה בעבר

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 17-07-26100 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר)

וכיצד המנוחה סבלה מקשיים ותחלואים לא פשוטים. הנאשם סבל מייאוש ומכלול הנסיבות התנקז אל יום האירוע הטראגי בו הנאשם קטל את המנוחה וניסה לשים קץ לחייו.

48. לזכותו של הנאשם עומד היעדר עבר פלילי. לא נזקוף לחובתו את עצם כפירתו באישום וניהול משפט הוכחות אולם אין הוא זכאי להקלה השמורה לנאשם הנוטל אחריות על מעשיו.

49. על יסוד כל האמור לעיל, תוך התחשבות בשיקולי הרתעת הרבים, הגענו לכלל מסקנה כי יש לגזור את עונשו של הנאשם בשליש התחתון של מתחם הענישה בצד מאסר מותנה.

פיצויים

50. בהתאם לסעיף 77 לחוק העונשין ולהלכה המנחה, בית המשפט רשאי לקבוע פיצוי לבני משפחה, כניזוקים עקיפים. על פי ממצאי מחקרים, לשאיריהם של נפגעי עבירות המתה עלולות להיות הוצאות גבוהות נוכח סבלם ועוד (לסקירה מקיפה עיינו: דנ"פ 5625/16 קארין נ' טווק (13.9.2017)). בנסיבות העניין מצאנו לחייב את הנאשם בפיצוי לבתם היחידה של המנוחה ושל הנאשם.

סוף דבר

51. בהתחשב במכלול השיקולים שפירטנו, אנו מטילים על הנאשם את העונשים הבאים:

- א. 20 שנות מאסר בפועל אשר ירוצו החל מיום מעצרו 13.6.2017 ;
- ב. 24 חודשי מאסר על תנאי למשך 3 שנים מיום שחרורו ממאסר, והתנאי הוא כי הנאשם לא יעבור עבירת פשע על פי סימן א' לפרק י' לחוק העונשין לרבות ניסיון ;
- ג. פיצוי בסך 120,000 ₪ לבתם היחידה של המנוחה ושל הנאשם.

בשולי הדברים נבקש להפנות את תשומת לב שירות בתי הסוהר לצורך בבחינת מצבו הרפואי והכללי של הנאשם במכלול כעולה מנסיבות האישום וביחס לצרכיו הרפואיים בשגרה כפי שהעלה בטיעונו לעונש, והן לצורך שיבוצו באופן מתאים, גם מבחינה אנושית.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

24 נובמבר 2019

תפ"ח 17-07-26100 מדינת ישראל נ' ברוך (עציר)

זכות ערעור תוך 45 יום לבית המשפט העליון.

ניתן היום, כ"ו חשוון התש"פ, 24 נובמבר 2019, במעמד הנוכחים.

שופטת ארית קלמן ברום

אברהם הימן, שופט

ארית קלמן ברום, שופטת

רענן בן יוסף, שופט
אב"ד